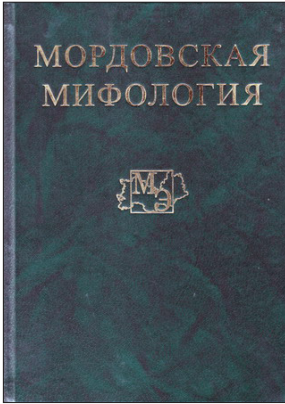

Teetähis mordva mütoloogia uurimisel

***Mordovskaja mifologia. Entsiklopedija I: A–K.* Saransk: Nauchno-issledovatel'skii instituut gumanitarnyh nauk pri Pravitel'stve Respubliki Mordovia. 2013. 484 lk.**

2013. aastal avaldati Saranskis 484-leheküljeline Mordva mütoloogia entsüklopeedia esimene köide, mis hõlmab märksõnu A–K. Mordva Vabariigi Humanitaarteaduste Instituudi väljaanne on kolmas viimase kolmekümne aasta jooksul avaldatud akadeemiline mütoloogiakäsitus. Käsitluste arv on unikaalne, sellele pole midagi vastu seada suurtelgi rahvastel, rääkimata keskmistest või väikerahvastest. Mordvalasi (mokšased, ersasid ja šokšased) elab Mordva vabariigis kokku 331 000, lisaks hajalas elavad rahvuskasulased, kokku üle miljoni inimese. Mütoloogiaköidete ettevalmistamine on seotud soome-ugri rahvaste ühisprojektiga *Mythologia Uralica* (Hoppál 2011), projekt on nii või teisiti mõjutanud kõiki selles osalenuid, sh esimesel kogunemisel Joensuu käinud Tatjana Devjatkina, Nikolai Mokšini ja Niina Jurtšenkova töid.

Varasemad väljaanded esindasid ühe autori vaadet, nende kirjutatud on sissejuhatused ja mütoloogiasõnastiku artiklid (Devjatkina 1998; Mokšin 2004). Tatjana Devjatkina köide tugineb poeetilisele ja usundilisele folkloorile, tavandikirjeldustele, etnograafilisele trükisõnale. Artiklite juures esitatakse ersa- ja mokšakeelne terminoloogia, piirkondlikud erijooned. Mokša rahvusest õpetlase mütoloogiakäsitus on avaldatud mokša, vene, eesti, inglise, araabia ja prantsuse keeles. Nikolai Mokšini käsitus on etnograafia/etnoloogia-kesksem, kuid vene keeles avaldamine tagab ka laia lugejaskonna.

Uus väljaanne on senistest kõige mahukam, kompleksne teatmeteos, kus Valeri Jurtšenkovi ja Igor Zubovi toimetajakäe all on autorite kollektiiv valmistanud ette erinevaid mõistete väljasid, folklooriliike, usundit, tavandinähtusi ja mütoloogiat hõlmava entsüklopeediliste artiklitena vormistatud koguteose. Koostamise üldfilosoofilise aluse poolest erineb uus entsüklopeedia varasematest. Lähenemise põhimõtted on formuleerinud V. Jurtšenkov ja N. Jurtšenkova (2013: 6–16), kes toovad esile mütoloogia kui kultuuri mõjutava ja sellega dialoogis oleva terviku. Vastavalt sellele on eessõnas lähemalt iseloomustatud mütoloogiat kui maailmavaadet. Järgmisena on iseloomustatud mütoloogiat kui loomingut ja teaduse allikat: mütoloogia kajastumist erinevates kunstiliikides ja selle mõju loomingulisele käekirjale. Mütoloogia ja teaduse vahekordade all käsitletakse kogumis-, avaldamis- ja uurimislugu, märkides ära erinevad suundumused (kirjeldav, rekonstrueeriv ja detailsete analüüside periood).

Vastavalt sissejuhatuses käsitletule on ka märksõnastik laiahaardeline, sisaldades üldisi moraali-, eetika- ja usundimõisteid (nt *kurjus ja headus, rikkus*), etnograafia- (nt *maja, saun*), kombestiku- ja folkloorimõisteid. Artiklid on kirjutatud kalendrisüsteemi ja pühade kohta, jumalustest ja demonoloogiast, mütoloogia laia leviga mõistetest (nt *elupuu ja surmapuu*). Perekonnakombestiku juures vaadeldakse seni vähem käsitlust

leidnud juhtumeid, sh lastega seotud kommete ja mütoloogia seoseid. Viimane märksõna sisaldab tavandit ja uskumusi alates lapse esimesest pesemisest, saunatamisest, hälli panemisest juustelõikamise ja kogukonda liitvate rituaalideni. Lastefolkloor ja laste osa tavandis on esile toodud mitmes artiklis, näiteks kalendritavandiga ristuvates märksõnades. See on meeldiv uuendus, eriti arvestades, et osa kombestikust on viimasel sajandil märgiliselt seotud lastega, orienteeritud lastele või osa lastefolkloorist.

Märksõnastiku koostamise aluseks on olnud märgilisus usundilises süsteemis ja kultuuris. Lugejamulje põhjal võib üldistada (märksõnastik ilmub järgnevas köites), et teoses on artikliga esindatud märgilised esemed, taimed, loomad, isikud, temporaalsed ja kalendaarsed nähtused, olulised topograafilised keskmed, samuti (rituaalsed) tegevused ja praktikad. Otseselt mütoloogiliste olendite ja müütidega seotud teave on esitatud kui osa suuremast tervikust.

Autoreid on huvitanud ka invariantsete sõnumite väljasõelumine, erinevate koodisüsteemide ühendamine (vrd Tolstoi & Tolstaja 2013). Kombestiku käsitlemine usundi kontekstides (üks teose erijooni) on vene folkloristikale tunnuslik ja seotud pikaajaliste teoreetiliste tavadega (Propp 1963; Baiburin 1983; Tolstoi 2013 jpt).

Märkimisväärne hulk artikleid tutvustab folkloori kogujate ja uurijate tegevust. Elulooandmete kõrval on toodud esile tegevusalad ja uurimisvaldkonnad, bibliograafia esitab tähtsamad uurimistööd. Kogujate puhul on fikseeritud kogumispiirkond ja talletatud liigid. Sellises võtmes artiklid annavad teavet isiku panusest kultuuriprotsessi ja tihti on panus vägagi mitmetahuline. Etnomusikoloog Nikolai Bojarkin (snd 1947) on lisaks paljukasutatud uurimustele folklooril põhineva heliloomingu autor ja koorijuht, ta on osalenud teadusorganisatsioonilises tegevuses ja olnud erialaorganisatsioonide aktiivne liige.

Viktor Danilov (1942–2002) resideeris suurema osa oma täiskasvanuelust Eestis, olles mordva rahvaluule koguja, rahvalaulude esitaja, rahvuskultuuri viljakas tutvustaja ja populariseerija. On tore näha teda kõrvuti teiste kogujatega. Artikkel iseloomustab tema kogutud folkloori, osalemist ansambli Hellero ning muid seikasid.

Mahukas artiklisari puudutab professionaalsete kunstide ja müütide seoseid. Kujutava kunsti ja müütide seoste üldartiklile lisaks on entsüklopeedias eraldi artikliga esindatud etnokunstnikud, sh etnofuturistliku müüdilise maailma kujutajad, puuskulptorid jpt.

Entsüklopeedia artiklid on illustreeritud fotodega (ajalooline dokumenteeriv foto), mis oma narratiivi ja detailidega laiendab suurepäraselt sisuartikleid. Raamat sisaldab aga ka palju eriilmelist kunsti, vahel mitu reproduktsiooni artikli kohta. Illustreeriv külg on jõuline ja mõjub omalaadse kunstialbumi või visuaalse ülevaateteosena: enduvad stiilid, koolkonnad ja tüüpvõtted.

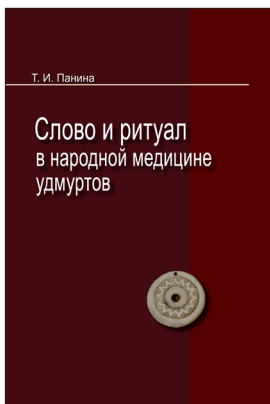
Tähestikuline erinevaid teemasid ühendav kompleksne tervik on mugav kasutada. Teadus- ja kultuurilooliselt oluliste artiklite (folkloristid, rahvaluulekogujad, etnokallakut viljelenud kunstnikud jt) sulandamine sõnastiku põhiossa pole paha mõte, arvestades tänapäevase laisavõitu lugejaga. Raamat annab ülevaate mütoloogiast ja usundist, Mordva teadlaskonna ja kunstirahva osast kultuuri loomise protsessis ning müütide peegeldumisest kultuuri- ja kunstiteostes. Mütoloogia ja usundi esitlemisel on tehtud suur ja omanäoline töö, jääb oodata järke.

Mare Kõiva

Kirjandus

- Baiburin, Albert 1983. *Zhilishche v obriadakh i predstavleniakh vostochnykh slavian*. Leningrad: Nauka.
- Devjatkina, Tatjana 1998. *Mifologia mordvy*. Saransk: Krasnoi Oktjabr.
- Hoppál, Mihály 2011. Encyclopaedia of Uralic Mythologies: Towards a New Synthesis. Hoppál, Mihály & Szabó, Péter S. (toim). *Science of Religion in Hungary*. Special issue of Vallástudományi Szemle published for the 10th Conference of the European Association for the Study of Religions. Budapest: King Sigmund College, the Hungarian Association for the Academic Study of Religions, lk 69–86.
- Mokšin, Nikolai 2004. *Mifogogiia mordvy: etnograficheski spravochnik*. Saransk: Mordovskoe knizhnoe izdatel'stvo.
- Propp, Vladimir 1963. *Russkie agrarnye prazdniki*. Leningrad: Nauka.
- Tolstoi, Nikita 2013. Problemy rekonstruktsii drevneslavianskoi dukhovnoi kul'tury. *Slavianskaia etnolingvistika. Voprosy teorii. Ko Vtoromu Vserossiiskomu soveshchaniuu slavistov*. Moskva, 5–6 noiabria 2013 g. Moskva: Institut Slavjanovedenii.
- Tolstoi, Nikita & Tolstaja, Svetlana 2013. O slovare "Slavianskie drevnosti". *Slavianskaia etnolingvistika. Voprosy teorii. Ko Vtoromu Vserossiiskomu soveshchaniuu slavistov*. Moskva, 5–6 noiabria 2013 g. Moskva: Institut Slavjanovedenii.

Uusim käsitus udmurdi loitsudest

Tatjana Panina. Slovo i ritual v narodnoi meditsine udmurtov. Iževsk: Udmurdi Ajaloo, Keele ja Kirjanduse Instituut. 2014. 238 lk.

Viimastel aastakümnetel avaldatud Tatjana ja Vladimir Vladõkini uurimused udmurdi loitsudest ja palvetest ning Vladimir Napolskihhi avaldatud loitsutekstid osutavad eripärasele ja huvitavale kultuurinähtusele ja ootamatute folklooriseostega liigile. Äsja Udmurdi Ajaloo, Keele ja Kirjanduse Instituudi poolt avaldatud Tatjana Panina käsitus põhineb ulatuslikul materjalil ja vaatleb loitsude kui tekstide ja usundilise tegevuse külgi loitsu-uurimise parimate tavade kohaselt. Viimast väidet kinnitab asjaolu, et ükskõik millises riigis, millise etnilise rühma või rahvuse loitsukorpusega on tegemist, iseloomustab uurimusi akadeemiliste just sellele

liigile omaste käsitusstandardite järgimine, liigiomaste joonte ja tüpoloogiate loomine. Ühtlasi on raamat näide elavnenu loitsu-uurimise trendist.

Tatjana Panina ei vaatle küll loitsude kõiki esinemiskujusid, funktsioone, vormilisi võtteid. Neljast peatükist, kokkuvõttest ja registritest koosneva monograafia keskmes on rahvameditsiin. Juba pealkirjast selgub teose taotluslik kompleksus ja soov vaadelda kõrvuti nii tekste ja nende sisuelemente kui ka esitamissituatsiooni. Kõigist loitsude kasutusalaadest on haiguste ravimine suurim ja hõlmab haiguste etioloogiate ja ravimudelite müriaadi, rääkimata valdkonna enda ulatuvusest hügieenist haigusteni, ravimisest hoolekandeni.

Oma keelelis-kultuuriliste erijoonte, konfessionaalsete seikade (pikalt säilinud etniline usund, paiknemine ristiusu ja islami vahetus naabruses) ja naaberrahvaste tõttu on eeldatavasti tegemist põneva ja keeruka ainetikuga. T. Panina avabki raamatu alguses rahvapärase loitsude terminite (*pellaskon*, *kuris'kon*) tausta ja käsitleb loitse kui rütmiliselt organiseeritud tekste, millel on kindel psühholoogiline ja funktsionaalne suunatus – nad on määratud mõjutama välisilma, et saavutada soovitatav resultaat.

Ravirituaale määratleb T. Panina tervikliku kultuurilise süsteemina, udmurdi traditsioonilise maailmamõistmise süsteemi osana, mis aitab avada verbaalse teksti ja mitteverbaalse teksti koodid. Esile tuuakse isiklik tasand, ruumi ja aja, atribuutide ja tegevuste tasandid ning nende konsistents ja väljundid. Analüüsitakse värvisümboolikat, esmakordselt on udmurdi loitsude juures vaatluse all võõrkeelsed ehk siis venekeelsed loitsud, samuti tehakse järeldusi kristlike palvete osast udmurdi traditsioonis – ka see on seni vähest tähelepanu pälvinud valdkond.

Loitsude iseloomustamiseks kasutatakse erinevaid folkloristlikke meetodeid: võrdlev-tüpoloogilist, sünkroonset kirjeldamist, võrdlev-ajaloolist meetodit, semantilist analüüsi ja etnolingvistika meetodikat. Kireva tausta, struktuuri ja sisuga liigi puhul on see vältimatu. Allikmaterjalideks on suulised ja kirjalikud fikseeringud, samuti trükised, ajaliselt ulatub analüüsiv materjal tagasi 18. sajandisse, samas viimased üleskirjutused pärinevad 2003. aasta välitöödelt.

Autor tutvustab esimeses peatükis haiguse mõistet ja olemust rahvapärases käsitluses; hügieeni, haigusseletusi ning haiguste ja nende ravimise üldisi probleeme. Teise peatüki vaatlussuund on erinevad rituaalid alates juhu- ja püsirituaalidest, eraldi käsitletakse kalendritrituaale ja ruumi puhastamise rituaale. Iseloomustatakse sümboolseid rituaale, nagu nt lapse sümboolne ümbersünd (on kasutusel laialt tuntud nn loomalt saadud haiguse puhul, Eestis nt koeratõbi), haiguste edasi- ja ülekanndmisi, rituaalset haiguse petmist. Haige rituaalne ümberküpsetamine jpm rituaalid avavad arhailise võttestiku peajooned. Eraldi alajaotuses iseloomustatakse haiguse minemakihutamise vormeleid loitsudes ja verbaalse osa mitmeid muid parameetreid.

Kolmas peatükk käsitleb loitsude kombestikulist külge ja peamisi komponente. Seal toob autor välja koodid ja nende seose sõnalise osaga: nt personaalne kood, mis jaguneb tekstis adressaadi ja adressandi osaks ning mida kindlustab teadja / ravija staatus. T. Panina jagab välitööde kogemusi, mis annab aluse väita, et enamasti suudab rahvarst ravida paari haigust. Suuremate võimetega ja üleloomuliku maailmaga suhtlemis- oskusega spetsialistide hulka kuulub Udmurtias nt *tuno*. Ravijale esitatavad nõuded tunduvad monograafias kirjeldatu põhjal äärmiselt laialt tuntud, traditsioonilised ja stereotüüpsed, sh nõuded ravija hea tervise ja hammaste olemasolu kohta. Autor on märkinud ära ravimiseks sobivad isikud nagu korduvsünnitanu ja lesk, samuti piirangud, missuguseid inimeste ja veterinaarmeditsiinilisi haigusi sai konkreetsete oskuste ja omadustega isik sai ravida. Iseloomustatakse loitsude ajalis-ruumilisi parameetreid.

Ruuminõudeid on karakteriseeritud detailselt ja lausa konkreetsete ruumiobjektide kaupa (õu, aken, saun, risttee, veekogud jpm). Samasuguse detailsusega on vaadeldud atribuute ja loitsude semantilist külge.

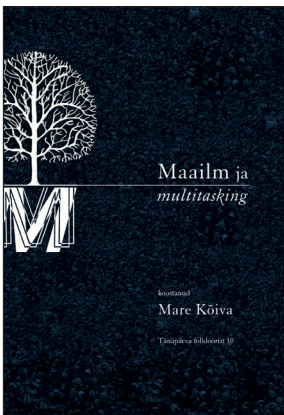
Viimane peatükk on pühendatud loitsude verbaalsele küljele ja loitsude osale udmurdi folklooris, misjuures lähemat käsitlemist leiavad näiteks värvisümboolika etnilised väljendused loitsudes.

Monograafia esitab ka udmurdi ainestiku kogumise, avaldamise ja selle kohta kirjutatud käsitluste ülevaate, mis on lugejale kahtlemata eriti väärtuslik. Rahvusvahelisest taustast on hõlmavam venekeelsete uurimissuundade ja uurijate osa, ehkki sealtki puuduvad mitmed märgilised raamatud, kuid muudes keeltes avaldatud väljaannete ja paralleelide esitamisel hakkab vastu töötama globaalne hajusus, mis isegi internetiajastul välistab erialaste teadustööde leidmise. Siiski pole üldine uurimisbibliograafia ja selle täielikkus suurem mure ega puudus, sest selleks on kindlasti tarvis eriuurimust. Üksikküsimuste huviline leiab ikka representatiivse koguse uurimusi ja enne üleuroopalise või ülemaailmse loitsuurimuste bibliograafia koostamist ongi see jõukohatu ülesanne.

Raamatu peamine väärtus on ikkagi udmurdi ainestiku kohta teabe väga mitmest aspektist ja diskursusest kättesaadavaks tegemine ning igati põhjaliku analüüsi esitamine.

Mare Kõiva

Maailm, folkloor ja helendavad ekraanid: võimalus lahti- ja taasmõtestamiseks

Maailm ja multitasking. Tänapäeva folkloorist 10. Koostaja ja toimetaja Mare Kõiva. Tartu: EKM Teaduskirjastus. 2014. 258 lk.

Vaadeldav artiklikogumik *Maailm ja multitasking* on teemaatilisel lai. Ilmunud “Tänapäeva folkloori” sarjas ütleb see tegelikult ära tähtsaima, mis antud artikleid seob – need on folkloor ja tänapäev. Folkloristide kirjutatud artiklites tegeldakse kaasaja inimese maailmaga, tema hobide, arvamuste, virtuaalelu, uskumustega. Valdav enamus artiklites kirjeldatud tegevustest toimub rohkemal või vähemal määral virtuaalsetes ruumides.

Raamatu eessõna on Mare Kalda tabavalt pealkirjastanud kui vaate maailma digitaalsele tõelisusele. Seal kirjutatakse lahti ka artiklikogumiku kaks läbivat märksõna, milleks on *multitasking* ja kollektiivsed teadmised (*collective intelligence*). *Multitasking* tähendab tehnilises keeles protsessori suutlikkust teha samal ajal mitut toimingut.

Mõistet inimühiskonda ja internetikeskkonda üle kandes märgib *multitasking* aga “suutlikkust pidevalt jälgida ümbruskonda ja vajadusel muuta vaatluskeset”. Ehk siis see on omane *tänapäevase meediakirjaoskusega* inimestele, kes orienteeruvad hästi erinevates interneti-keskkondades ning omastavad sealolevat infot kiiresti. Nagu ka saatesõna kirjutaja mainib, on “uus kirjaoskus” toonud kasutusse mitmeid uusi mõisteid ja avardanud vanade tähenduspiire. Kogumikus tulevad kõne alla sellised tuntud ja vähemtuntud mõisted nagu osalus- ja sarnastumise kultuur, visuaalsus (aga ka ikoonilisus ja piltlikkus), multimeedialisus, virtuaalrühm ja rühmaruum, rollid (aga ka avatar, profiilipilt, kasutajanimi), veebiretoorika, veeb 2.0, kübertempel, logisissekanne, segunenud reaalsus, laiendatud tegelikkus jne.

Samas, nagu ka juba öeldud, on tegemist teaduslike artiklitega. Kogumik koosneb suures osas Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna teadurite töödest ning selle on välja andnud Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus. Nii on kogumikul ka teine, teaduslik ja folkloristlik paradigma. Selle raames lahatakse nii uuemaid kui vanemaid folkloristikasse ja teistesse humanitaarteadustesse kuuluvaid mõisteid nagu autostereotüüp, etnopagan, naisterituaal, fraseoloogiline metafoor, *taevakiri*, kujutletav kogukond, kõikjalolev mäng jt. Eri teadusharude uurijatele pakuvad huvi ka uute kultuurinähtuste analüüsi metoodilised alused. Üks osa autoritest käsitleb allikmaterjale folkloristliku žanri kaudu, teised lähenevad materjalile rühma vaatepunktist, kolmandad funktsioonipõhiselt. Üks osa artiklitest on erinevates teaduskogumikes ilmunud ka inglise keeles.

Antud kogumikus on vaatluse all mitmeid uusi ja huvitavaid teemasid. Nii võiks raamat huvi pakkuda ka laiemale lugejaskonnale. Lugejate ees avatakse mitmeid uusi kultuurinähtusi, täpsemalt uusi külgi kultuurinähtustes. Suur osa neist nähtustest endist on tänapäevases kultuuris olijatele tuttavad, kuid humanitaarteadustes on neid vähe analüüsitud. Kogumikus leiduvad artiklid virtuaalrühmade moodustumisest internetifoorumis (Maili Pilt), Facebooki ahelpostituste erijoontest ja kohast sotsio-kultuurilises kontekstis (Piret Voolaid), fraseologismidest reklaamides kui mitmetähenduslikest keeleüksustest (Anneli Baran), rollidest ja rollikäitumisest esoteerikafoorumites (Reet Hiimäe), kahe erineva tänapäevase naisterituaali loomisest (Mare Kõiva), geopeituseharrastuse mängulisest poolest (Mare Kalda), uuspaganlike organisatsioonide veebiretoorikast (Rozália Klára Bakó ja László-Attila Hubbes), etnilistest stereotüüpidest Yurop-animatsioonides ning eestlaste arvamustest (Mare Kõiva ja Liisa Vesik).

Kogumikku sirvides jäi silma veel üks huvitav tõik. Sageli kasutavad folkloristid nn vanema rahvaluule paremaks mõtestamiseks ja arusaadavuse suurendamiseks võtet, et toovad sellele paralleele tänapäevast, seostavad eluga kaasajal. Näiteks üliõpilastele ja õpilastele on nii lihtsam selgitusi jagada. Antud kogumikus, mis kajastabki ju elu kaasajal, toimitakse vastupidiselt – tänapäeva kõrvale tuuakse paralleel minevikust.

Nii seovad mitmed autorid tänapäeva inimeste virtuaalelu kirjeldusi vanemate kultuurinähtustega. Reet Hiimäe nendib tänapäeva esoteerikafoorumite virtuaalhierarhiat analüüsides, et sealsetele “tippudele allumine sarnaneb nii mõneski suhtes vanemast talupojakultuurist tuntud nõia, ravija ehk teadja institutsioonile. Ka vanematest pärimusteadetest võib välja lugeda, et üldjuhul usaldas traditsioonilise rahvaravija juurde pöörduja ravija teadjaautoriteeti kõhklematult” (lk 129). Piret Voolaid seob Facebooki ahelpostitused religioosse taustaga taevakirjadega, salmi- ja sõbraalbumite traditsiooniga, laste õudus- ja naljajuttudega, keerdküsimuste ja naljadega (lk 72). Mare Kõiva

räägib uusreligiooside naisteliikumisi käsitledes tänapäeva linnainimese võimalusest end tavaelust lahti rebida ja osaleda rituaalides, mis tema isiklikku arengut edendavad, öeldes aga seejuures, et kõik earühmad või kultuurid on ajast aega kasutanud sarnaseid “jutte ja narratiive, et anda tähendus oma keskkonnale ja oma elule. Rituaalid aitavad lisaks eespool nimetatule harmoniseerida isiksust ja vähendada ebakindlust” (lk 158).

On hea mõista, et tänapäeva kultuur, olles täiesti erilaadne, toimides omamoodi, oma reeglite järgi, käitub mitmeski mõttes sarnaselt vanema, ammust aega tuttava kultuuriga, et tänapäeva kultuurinähtustele on võimalik tuua paralleele inimkultuuri minevikust. Intrigeeriv on artikleid lugedes mõelda küsimuse üle: kas see, mida kirjeldatakse seoses interneti ja tänapäeva folklooriga, on ikka omane vaid tänapäeva ühiskonnale või kehtib öeldu ka laiemalt? Virtuaalselt toimiv osaluskultuur loob küll teistlaadse maailma, kus “inimesed pole pelgalt pealtvaatajad”, vaid osalejad. Ometigi on just folkloor, osalemine folklooriloomes ning levikus aastasadu sidunud inimrühmi. Erinevate folkloorivormide puhul räägitakse väljendus- ja laiemalt kultuurivormidest, mis kuuluvad teatud kogukonna liikmete ühiskasutusse. Ka nende loomises, muutmises, ajakohastamises osaletakse nii kollektiivselt kui ka individuaalselt, mõned inimesed aktiivselt, teised passiivsemalt.

Digitalse kirjaoskuse mõtestamine on vältimatu, uute kultuuri- ja folkloorivormide kirjeldamine on vajalik. Kui me praegu avastame virtuaalset maailma, kas siis millalgi tuleb aeg, mil me saame uued mõisted seletatud, vaatenurgad paika pandud? Ning me võtame virtuaalset maailma kui elu loomulikku osa, millele loomuldasa kehtivad oma reeglid ja põhimõtted? Kas millalgi tuleb aeg, kui me vaatame helendavate ekraanide taha ning märkame rohkem põlvkondi ühendavaid jooni kui neid jooni, mis eri põlvkondi lahutavad?

Hetkel aga on see lahti-, ümber- ja taasmõtestamise protsess ise väga paeluv ja huvitav. Selline mõtestamine ei nõua mitte vaid virtuaalse-, vaid ka *vanema talupoja-kultuuri* uuesti ülevaatamist. Kindlasti aga aitab see kõik meid inimeste ja inimkultuuri mõistmisele lähemale. Ka antud artiklikogumik on suur samm sinneroole.

Astrid Tuisk

Arvo Krikmanni juubeli puhul ilmunud väljaanded

Scala naturae: Festschrift in Honour of Arvo Krikmann: for his 75th birthday. Koostajad ja toimetajad Anneli Baran, Liisi Laineste, Piret Voolaid. Tartu: ELM Scholarly Press. 2014. 442 lk.

Akadeemik Arvo Krikmannile pühendatud ingliskeelne teos sisaldab kirjutisi paljudelt tema pikaajalistelt kaasteelistelt nii Euroopast kui ka kaugemalt (Põhja-Ameerikast, Austraaliast), kellele ta on olnud hea kolleeg, eeskuju, juhendaja ja õpetaja.

Arvo Krikmanni kirkliku teadlasnatuuri huvi keskmes on olnud fraseoloogia ja folkloori lühivormid, kujundkõne süntaks, loogika, modaalsus ja semantika; metafoorteooria; folkloorinähtuste ja nende murdeerisuste levialad; kvantitatiivsete uurimismeetodite kasutamine folkloristikas ja huumor, infotehnoloogilised lahendused folkloristikas, folkloori ja interneti seosed ja palju muud.

29 autori eriilmelised kaastööd on ajendatud akadeemilistest kohtumistest juubilaril pika teadlaskarjääri jooksul avaldatud mitmekesiste uurimuste ja aruteludega. Kogumiku algusosas on lühemad tervitused, kuid eraldi vääril märkimist Wolfgang Miederi esitatud valik tema enda ja juubilaril südamlükust kirjavahetusest aastail 1993–2013.

Kõik pikemad teadusartiklid jagunevad kahe põhilise teemavaldkonna ja ühisnime-taja – folkloori lühivormid (eeskätt vanasõnad) ja huumor – alla ja neid iseloomustab äärmiselt avar käsitlusmetoodika.

Kogumik ilmus riikliku institutsionaalse uurimistoetuse IUT22-5 ja Eesti Kultuurikapitali toel.

Антропологический Форум № 21 (2014). 392 lk.

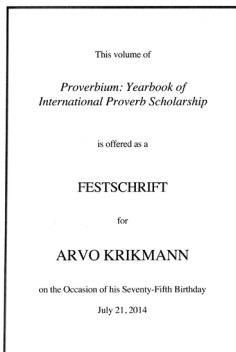
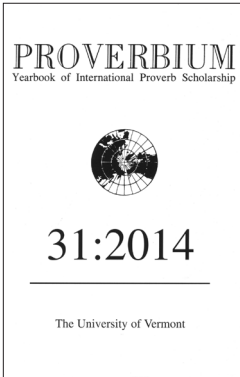
Peterburis ilmuva venekeelse teadusajakirja *Антропологический Форум* 21. numbris (http://anthropologie.kunstkamera.ru/06/2014_21) leidub austusavaldusena Arvo Krikmannile eraldi lühivormi- ja huumoripeatükk "Lippudest, draakonitest ja anekdootidest" (*О знаменах, драконах и анекдотах*). Peatüki juhatab sisse Alexandra Arkhipova ja Nikita Petrovi ühisartikkel "Lühizänrid – suurele teadlasele" (*Малые жанры – большому ученому*), mis lähtub otseselt Arvo Krikmanni isikust ja teadustööst. Sergei Nekljudovi artikkel (*Эти капризные и ленивые драконы: от паремии к мифу*) käsitleb draakoni kohta esinevate mütoloogiliste kujutiste funktsioone ütlustes ja müütides. Uue teema toob lavale Nikita Petrovi folkloorne käsitlus Vene lipuvärvide meeldejätmise võimalustest (*Флаг России: фоносемантические механизмы памяти и фольклорные тексты*). Kaks mahukat artiklit kujutavad endast akadeemilisi huumorikogusid kahe tänapäeva diktaatori kohta. Nii Alexandra Arkhipova ja Manolo Alejándrezi artikli aines (Fidel Castroga seotud poliithuumor) kui ka Anastasia Astapova artikli allikmaterjal (Alaksandr Łukašenka naljad) on kogutud spetsiaalselt akadeemik A. Krikmannile mõeldes vastavalt Kuubalt ja Valgevenest, mõlema ainese analüüsimisel on rakendatud juubilaril väljatöötatud meetodeid.

Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship Vol. 31:2014. 532 lk.

Wolfgang Miederi peatoimetamisel nägi Vermonti Ülikoolis ilmavalgust sariväljaande *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship* erikõide 31:2014, mis tra-

ditsiooniliselt sisaldab vanasõnauurimusi, aga ka Wolfgang Miederi pikema sissejuhatava kirjutise Arvo Krikmannist ja tema 50 tuntuma parömioloogilise ja parömiograafilise uurimuse bibliograafia (1967–2013).

Aastaraamat sisaldab 17 vanasõnateemalist artiklit, millest esimene on Grazi Ülikooli slavistika professori Peter Grzybeki kirjutis (*Mosaic or Jigsaw? Publishing an Article from Estonia in the “West”, 30 Years Ago, When Circumstances Were Quite Different From Today*) autori ja Arvo Krikmanni kirjavahetusest 1984. aasta aprillist novembrini. Kirjavahetuse aluseks on toona Saksamaal Bochumis Ruhri ülikoolis töötanud Peter Grzybeki palve esitada kaastöö ajakirja *Kodikas / Code: ars semiotica* erinumbrile, mis oli pühendatud 1983. aasta novembris siit ilmast lahkunud väljapaistva vene parömioloogi Grigori Permjakovi mälestusele. Arvo Krikmanni kaastöö loovutamise (samal aastal ilmunud erinumbris ilmuski saksakeelne artikkel “1001 Frage zur logischen Struktur der Sprichwörter”) lõppenud kirjavahetuse selgitus ja näitena lisatud kuus käsitsi või trükimasinal kirjutatud kirja annavad aimu oma aja teadussuhtlusest, olles hea meenutus infotehnoloogilise ajastu eelsetest suhtlustavadest ning suurepärase näide raudse eesriidega eraldatud nõukogude ja Lääne teaduskommunikatsiooni olemusest (tsensuurist ja kontrollimehhanismidest).

Piret Voolaid

BOOK REVIEWS

Milestone in the Study of Mordvinian Mythology

Mordovskaja mifologia. Entsiklopedia I: A–K. [Mordvinian Mythology: Encyclopaedia I.] Saransk: Nautšno-issledovatelskii instituut gumanitarnyh nauk pri Pravitelstve Respubliki Mordovia. 2013. 484 pp. In Russian.

An overview by Mare Kõiva in English is available in *Folklore: Electronic Journal of Folklore*, Vol. 59.

Udmurt Incantations

Tatiana Panina. *Slovo i ritual v narodnoi meditsine udmurtov.* [Word and Ritual in Udmurt Folk Medicine.] Izhevsk: UIIIaL UrO RAN. 2014. 238 pp. In Russian.

An overview by Mare Kõiva.

The World, Folklore and Glowing Screens: Interpretation and Reinterpretation

Maailm ja *multitasking*. Tänapäeva folkloorist 10. [The World and Multitasking. Contemporary Folklore 10.] Compiled and edited by Mare Kõiva. Tartu: EKM Teaduskirjastus. 2014. 258 pp. In Estonian.

An overview by Astrid Tuisk.

Publications on the Occasion of Arvo Krikmann's 75th Jubilee

Scala naturae: Festschrift in Honour of Arvo Krikmann for his 75th birthday. Compiled and edited by Anneli Baran, Liisi Laineste, Piret Voolaid. Tartu: ELM Scholarly Press. 2014. 442 pp.

Antropologicheskii Forum [Anthropological Forum] No. 21 (2014), 392 pp.

Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship, Vol. 31:2014. 532 pp.

An overview by Piret Voolaid in English is available in *Folklore: Electronic Journal of Folklore*, Vol. 59.